

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіоназнавства

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор з науково-педагогічної роботи
Доктор ПАНТЕЛЕЙМОНОВ

2021 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ГЕОГРАФІЯ СФЕРИ ПОСЛУГ ТА ІНДУСТРІЯ ТУРИЗМУ

рівень вищої освіти	<u>бакалавр</u>
галузь знань	<u>10 Природничі науки</u>
спеціальність	<u>106 Географія</u>
освітня програма	<u>Економічна, соціальна географія</u> <u>та регіональний розвиток;</u> <u>Фізична географія, моніторинг і</u> <u>кадастр земельних ресурсів;</u> <u>Картографія, геоінформатика і кадастр</u>
вид дисципліни	<u>за вибором</u>
факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2021 / 2022 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«7» серпня 2021 року, протокол № 7

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Ірина СКРИПЬ, к. геогр. н., доцент кафедри соціально-економічної географії і регіоналістики

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоналістики

Протокол № 9 від «7» серпня 2021 р.

Завідувач кафедри

(підпис) Людмила НСМЕЦЬ

Програму погоджено з гарантами освітньо-професійних програм

Гарант освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

(підпис) Катерина КРАВЧЕНКО

Гарант освітньо-професійної програми «Фізична географія, моніторинг і кадастр земельних ресурсів»

(підпис) Світлана РЕШЕТЧЕНКО

Гарант освітньо-професійної програми «Картографія, геоінформатика і кадастр»

(підпис) Олена СІННА

Програму погоджено методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол № 6 від «7» серпня 2021 р.

Голова методичної комісії

(підпис) Олександр ЖЕМЕРОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Географія сфери послуг та індустрія туризму» складена відповідно до освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів за спеціальністю 106 Географія, освітньо-професійними програмами: Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток; Фізична географія, моніторинг і кадастр земельних ресурсів; Картографія, геоінформатика і кадастр; Географія рекреації та туризму

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладення навчальної дисципліни – вивчення теоретичних та методичних основ географії сфери послуг, вивчення основних груп сфери послуг як складової структури господарства України.

1.2. Основні завдання вивчення навчальної дисципліни:

- освоєння методичних прийомів дослідження сфери обслуговування;
- особливості сфери обслуговування як невиробничої сфери;
- функції сфери обслуговування;
- рівень розвитку сфери обслуговування в країнах з різним соціально економічним рівнем.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	4-й
Семестр	
7-й	7, 8-й
Лекції	
24 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
72 год.	106 год.
Індивідуальні завдання	

1.6. Заплановані результати навчання.

Формування загальних та фахових компетентностей:

- Базові знання з географічних наук: об'єктно-предметна область, поняттєво-термінологічний апарат, теорії і концепції, закони і закономірності, методи дослідження відповідно до спеціалізації;
- Розуміння основних фізико-географічних та суспільно-географічних процесів, що відбуваються у географічному просторі на різних рівнях його організації;
- Розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку та взаємодії природи і суспільства й уміння їх використовувати у професійній діяльності;

- Здатність проводити географічний аналіз природних та суспільних об'єктів і процесів у різних просторово-часових масштабах;
- Здатність до системного географічного мислення при вивченні територіальних рекреаційних систем, усвідомлювати сутність взаємозв'язків між природним середовищем та людиною;
- Здатність проводити туристсько-рекреаційний аналіз природних та суспільних об'єктів і процесів у різних просторово-часових масштабах;
- Здатність застосовувати уміння роботи зі статистичними даними, збору, узагальнення та обробки статистичної інформації, що відображає стан територіальних рекреаційних систем.

Досягнення програмних результатів навчання:

- Базові знання суспільно-географічних наук: об'єктно-предметна область, поняттєво-термінологічний апарат, теорії і концепції, закони і закономірності, методи дослідження тощо;
- Базові уявлення про територіальну організацію суспільства, концепції територіальних структур;
- Базові знання з економічної та соціальної географії України і світу; здатність встановлювати роль та місце України у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку;
- Аналізувати різні аспекти територіальної організації життєдіяльності суспільства;

А також *знання*: місце «Географії сфери послуг» в системі географічних і суміжних наук; основні групи сфери послуг; чинники, що впливають на розвиток сфери послуг; чинники, що впливають на географію сфери послуг; *міння*: підібрати необхідний фактичний матеріал; аналізувати динаміку торгівлі сфери послуг; складати регіональні комплексні характеристики розвитку сфери послуг; виявляти територіальні відмінності у рівнях розвитку, реалізації і споживання основних груп сфери послуг

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади географії сфери послуг.

Тема 1. Об'єкт, предмет, мета, завдання, структура, функції і актуальність вивчення дисципліни. Географія обслуговування як галузь суспільної географії. Основні поняття та категорії. Предмет, об'єкт вивчення та основні завдання вивчення дисципліни. Сфера послуг як сектор економіки. "Революція послуг". Особливості сфери обслуговування; головні соціально-економічні функції.

Тема 2. Послуга – наукова категорія. Поняттєво-термінологічний апарат географії сфери послуг. Поняття про послуги та СП; співвідношення понять: матеріальна і нематеріальна, виробнича і невиробнича сфери, сфера обслуговування, СП, соціальна інфраструктура. Розробки теорії послуг зарубіжними та вітчизняними вченими (географами, економістами). Характеристика особливостей СП, її галузевого (видового) складу, включаючи сучасну КВЕД та інформаційні, інноваційні (науково-технічні) послуги та систему ділових послуг: маркетинг, менеджмент, брокерських, дистриб'юторських, дилерських, аудиту, лізингу.

Тема 3. Закони, закономірності, чинники і принципи розвитку і територіальної організації сфери послуг. Закони циклічності розвитку і системності, територіальної диференціації та інтеграції і закономірності спеціалізації і комплексного розвитку території у виробництві і наданні певних видів послуг. Чинники розвитку і розміщення СП: географічне положення, природоресурсні, історичні, демографічні, економічні, соціальні, інфраструктурні, екологічні, споживчі, людських цінностей, часові та загальні

принципи геопросторової організації СП за теорією центральних місць, включаючи її основні поняття.

Тема 4. Територіальні системи послуг. Ієрархія і систематика центрів обслуговування. Територіальна організація обслуговування населення в містах і сільській місцевості. Кластери послуг – ефективна форма територіальної організації сфери послуг та зайнятості населення. Методи дослідження сфери послуг.

Тема 5. Соціальна політика та розвиток сфери обслуговування. Основні принципи, норми та функції соціальної політики. Соціальний захист і регулювання доходів населення. Методи та інструменти соціалізації економіки. Пріоритети соціальної політики в Україні.

Розділ 2. Географія галузевих і міжгалузевих комплексів сфери послуг.

Тема 6. Соціально-культурний комплекс. Місце і роль комплексу культури в сучасному суспільстві, мережа культурно-освітніх об'єктів. Структура комплексу культури. Ядро комплексу. Основні показники роботи. Установи і організації засобів масової інформації: відомства, управління, товариства, секції. Спорт і підготовка кадрів для закладів освіти, культури, мистецтва, фізичної культури і спорту. Система спеціальної освіти. Регіональні особливості розвитку сфери культури. Культурно-освітні центри. Проблеми збереження культурної спадщини.

Тема 7. Освітній комплекс сфери послуг. Рівень розвитку ОК. Освітній потенціал території. Система освіти в Україні. Нормативно-правова база функціонування системи освіти. Дошкільна освіта. Загальна середня освіта. Позашкільна освіта. Професійно-технічна освіта. Вища освіта.

Тема 8. Географія медичного і рекреаційного комплексу. Стан здоров'я, захворюваності людини, населення, чинники (в т. ч. екологічні) поширення хвороб, система (мережа) закладів охорони здоров'я широкого профілю та спеціалізації, та основні показники їх роботи (кількість закладів, їх потужність), медичний персонал. Матеріальні умови функціонування комплексу. Медичні центри. Приватизаційні процеси у сфері охорони здоров'я. Діяльність товариств з обмеженою відповідальністю, кооперативів, приватних, комунальних і малих підприємств. Оздоровча функція санаторіїв, пансіонатів, закладів відпочинку, курортних центрів. Концепція розвитку охорони здоров'я та індустрії туризму.

Тема 9. Послуги зв'язку. Процеси передачі інформації пунктами, підприємствами, лініями, відділеннями зв'язку, автоматизованими вузлами, телефонними станціями. Прискорений розвиток нових видів зв'язку: радіотелефонного, мобільного, пейджингового, електронної пошти, комп'ютерного, Інтернету. Забезпеченість населення засобами зв'язку.

Тема 10. Послуги транспорту. Особливості функціонування (роботи) транспорту, його поділ. Основні техніко-економічні показники роботи (обсяги і структура перевезень). Технічна база пасажирського транспорту. Нестача транспортних засобів. Стан доріг. Щільність мережі автомобільних і залізничних шляхів. Найважливіші транспортні магістралі. Транспортні вузли. Інтеграція України в Європу. Транспортні системи.

Тема 11. Туристичні послуги. Розвиток туристичних послуг у світі. Особливості функціонування ринку туристичних послуг в Україні. Основні показники роботи. Внутрішній ринок туристичних послуг в Україні. Найбільші туроператори.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретико-методичні основи географії сфери послуг												
ТЕМА 1. Об'єкт, предмет, мета, завдання, структура, функції і актуальність вивчення дисципліни.	8	2	-			6	11	1				10
ТЕМА 2. Послуга – наукова категорія. Поняттєво-термінологічний апарат ГСП.	10	2	2			6	11	1				10
ТЕМА 3. Закономірності, принципи та фактори територіального розвитку сфери послуг	12	2	2			8	14	2	2			10
ТЕМА 4. Територіальні системи послуг. Методика дослідження сфери послуг	12	2	2			8	10	-				10
ТЕМА 5. Соціальна політика та розвиток сфери обслуговування	10	2	2			6	10	-				10
Разом за розділом 1	52	10	8			34	56	4	2			50
Розділ 2. Розвиток окремих галузей сфери послуг												
ТЕМА 6. Соціально-культурний комплекс	10	2	2			6	9	1				8
ТЕМА 7. Освітній комплекс сфери послуг	12	2	4			6	10	2				8

ТЕМА 8. Особливості медичного та рекреаційного комплексу	10	2	2			6	9	1				8
ТЕМА 9. Послуги зв'язку	8	2				6	8	-				8
ТЕМА 10. Транспортні послуги	12	2	4			6	8	-				8
ТЕМА 11. Туристичні послуги	16	4	4			8	20	2	2			16
Разом за розділом 2	68	14	16			38	64	6	2			56
Усього годин	120	24	24			72	120	10	4			106

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Поняттєво-термінологічний апарат ГСП	2
2.	Територіальний розвиток сфери послуг	2
3.	Методика дослідження сфери послуг	2
4.	Соціальна політика та розвиток сфери послуг	2
5.	Соціально-культурний комплекс	2
6.	Освітній комплекс	4
7.	Медичний та рекреаційний комплекс	2
8.	Транспортні послуги	4
9.	Туристичні послуги	4
	Разом	24

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	«Революція послуг»	6
2.	Розробка теорії послуг зарубіжними вченими	6
3.	Загальні принципи геопросторової організації сфери послуг	8
4.	Класифікатор послуг в Україні та світі	8
5.	Система закладів культури в Україні	6
6.	Освітня реформа в Україні	6
7.	Медична реформа в Україні	6
8.	Проблеми соціального захисту населення	6
9.	Комп'ютерний зв'язок та Інтернет	6
10.	Сучасні види транспорту	6
11.	Програма розвитку туризму в Україні	6
12.	Нормативно-правова база розвитку туризму в Україні	8
	Разом	72

6. Індивідуальне завдання

Програмою не передбачено

7. Методи навчання

- пояснювально-ілюстративні,
- репродуктивні,
- проблемного викладу,
- частково-пошукові,
- дослідницькі методи

8. Методи контролю

- Усне опитування (індивідуальне, комбіноване, фронтальне);
- Обговорення та дискусія,
- Перевірка практичних робіт;
- Поточний та підсумковий письмовий контроль

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальне завдання										Підсумкова (екзаменаційна) контрольна робота	Сума
T1	T2, T3, T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10, T11	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом		
2	15	5	5	5	5	3	10	10	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Практичне заняття – 5 балів.

- практичне завдання – 2 бали;
- відповіді за темами -2 бали;
- відповіді на питання, участь у дискусії – 1 бал.

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 10 балів.

- тестові завдання – 3 бали;
- завдання на розкриття сутності понять – 1 бал;
- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 6 балів

Підсумкова (екзаменаційна) робота – 40 балів.

- тестові завдання - 10 балів;
- завдання на розкриття сутності понять – 10 балів;
- практичні завдання – 5 балів;
- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 15 балів

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Алексеев А.И. География сферы обслуживания: основные понятия и методы / Алексеев А.И., Ковалев С.А., Ткаченко А.А. – Тверь: Твер. гос. ун-т, 1991. – 117 с.
2. Дудник І.М. Територіальна організація послуг. Курс лекцій. – Полтава ПІБ МНТУ, 2002. – 100 с.
3. Заблоцька Р.О. Світовий ринок послуг: Підручник. – К.: Знання України, 2003. – 280 с.
4. Иванов Н.Н. Сфера услуг как объект исследования и управления. – СПб.: Изд-во С.–Петербург. гос. ун-та экономики и финансов, 2000. – 22 с.
5. Котилко В.А. Сфера услуг и проблемы занятости населения. – М., 2001.
6. Кочерга А.И. Сфера обслуживания населения. – М.: Мысль, 1979.– 293 с.
7. Корнус О.Г. Сфера обслуговування населення Сумської області: суспільно-географічні аспекти / Корнус О.Г., Немець К.А., Немець Л.М., Корнус А.О. – Харків – Суми. – 2009. – 228 с.
8. Куценко В.І., Остафійчук Я.В. Трансформації соціальної сфери України: регіональний аспект : Монографія / За ред. С.І.Дорогунцова. – К.: Оріони, 2005. – 400 с.
9. Леонтьева Галина Григорівна. Географія сфери обслуговування населення (факультативний курс): Навч. посібник. – Суми: Слобожанщина, 1998. – 64 с.
10. Леонтьева Г.Г. Географія Сумської області: населення і господарство: [навч. посібник] / Г.Г. Леонтьева, А.О. Корнус. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2006. – 72 с.
11. Мазаракі А.А., Ващенко Н.П., Воронова Є.М., Гоголан І.К., Іванова М. Г. Світовий ринок товарів та послуг: регіональна структура: Навч. посіб. / Міністерство освіти України; Інститут змісту та методів навчання; Київський держ. торговельно-економічний ун-т / Анатолій Антонович Мазаракі (заг. ред.). – К.: Видавничий центр КДТЕУ, 1998. – 168 с.
12. Меркушева Л.А. География сферы обслуживания и населения (теория и методология). – Красноярск: Изд-во Красноярского ун-та, 1989. – 184 с.
13. Новіков В.М. Організація і розвиток соціальної сфери (зарубіжний і вітчизняний досвід). К.: ІЕ НАН України, 2000. – 247 с.
14. Территориальная организация производства товаров и услуг. Монография в 2 т. / Под ред. А.И.Кочерги. – К.: Наукова Думка, 1987. – Т.2: Производство и потребление услуг / А.И. Кочерга, В.И. Куценко, Ф.С. Пятакова и др. – 223 с.
15. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.
16. Юрковский В.М. География сферы обслуживания: Учебное пособие. – Киев: УМК ВО, 1989. – 82 с.

Допоміжна:

1. Баркова Г. А. Суспільно-географічний аналіз системи охорони здоров'я населення України : проблеми та перспективи розвитку / Г. А. Баркова // Вісник Харк. нац. ун-ту. – 2005. – № 704. – С. 3–10.
2. Бурменко Т. Д. Сфера услуг : экономика : [учебное пособие] / Т. Д. Бурменко, Н. Н. Даниленко, Т. А. Туренко / Под ред. Т. Д. Бурменко. – М. : КНОРУС, 2007. – 328 с.
3. Запотоцький С. П. Географія сфери обслуговування населення : аспекти понятійно-термінологічного апарату / Сергій Петрович Запотоцький, Ірина Василівна Запотоцька // Україна : географічні проблеми сталого розвитку. – Т.3. – К.: Обрії, 2004. – С. 88–91.
4. Ковалев С.А. О географическом изучении сферы обслуживания / С.А. Ковалев // Вестник МГУ. Сер. География. – 1973. – № 6. – С. 3–12.
5. Корнус О.Г. Особливості розвитку та територіальної організації сфери обслуговування населення Сумської області / Олеся Григорівна Корнус, Людмила Миколаївна Немець // Вісник Харк. ун-ту: Геологія-географія-екологія. – 2007. – №769. – С. 90–103.
6. Медичне обслуговування населення Сумської області : Статистичний бюлетень. – Суми: Сумське обласне управління статистики, 2007. – 16 с.
7. Меркушева Л.А. Системный подход к изучению географии социальной инфраструктуры / Л.А. Меркушева // Проблемы географии сферы обслуживания. – М.: МФГО СССР, 1974. – С. 60–62.
8. Рутгайзер В.М. Социальная сфера: проблемы планирования / Валерий Максович Рутгайзер. – М. : Экономика, 1989. – 239 с.
9. Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи / [Бандур С. І., Заяць Т. А., Куценко В. І. та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. – Черкаси: Брама-Україна, 2006. – 760 с.
10. Сфера обслуживания населения: региональные проблемы / [под ред. А.И. Кочерги]. – К. : Наукова думка, 1980. – 424 с.
11. Юрченко С.О. Територіальний аспект розвитку сфери обслуговування в Харківській області / С.О. Юрченко // Вісн. Харків. нац. ун-ту. – 1999. – № 455. – С. 119–121.

Інформаційні ресурси:

1. Освітній портал // www.osvita.ua
2. Міністерство освіти і науки України // www.mon.gov.ua
3. Державна служба статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua>